

ИЗБОРНАТА АДМИНИСТРАЦИЯ ПРИ ИЗБОРИТЕ ЗА ОБЩИНСКИ
СЪВЕТНИЦИ И КМЕТОВЕ

Светослав Мишев

THE ELECTION ADMINISTRATION IN THE ELECTIONS FOR MUNICIPAL
COUNCILORS AND MAYORS

Svetoslav Mishev

Abstract: *The main bodies that organize and conduct the elections in the Republic of Bulgaria are the election commissions. In the elections for municipal councilors and mayors, the competent electoral commissions are the Central Electoral Commission, the Municipal Electoral Commissions, and the Sectional Electoral Commissions. Their status, composition, and powers are of key importance for the lawful and democratic election of local government bodies in the Republic of Bulgaria. It is therefore important that they be subject to critical analysis from legal theory.*

Keywords: *local elections, Central Election Commission, Municipal election commission, Section election commission.*

„Един избран закон – та това е цяла конституция!“ – тази мисъл на големия френски юрист и политик Пиер Пол Роайе-Колар¹ е актуална във всяка историческа епоха. Изборното законодателство, което реално е пътят към властта във всяка демократична държава е предмет на изследване, както от страна на конституционното право така и от страна на административното право. Настоящата статия има за цел да разгледа статута, състава и правомощията на изборната администрация при един от видовете избори провеждани в Република България – изборите за кметове и общински съветници. В теорията е възприето виждането, че държавен орган е само Централната избирателна комисия, а останалите избирателни комисии не са държавни органи².

Съгласно чл. 4, ал. 1 от Изборния кодекс (ИК) изборите за общински съветници и кметове се насрочват с указ на президента на републиката, не по-късно от 60 дни преди изборния ден. При този вид избори компетентни да ги организират и проведат, както и да обявят резултатите от тях са следните изборни администрации – Централната избирателна комисия (ЦИК), общинските избирателни комисии (ОИК) и секционните избирателни комисии (СИК). Доколкото ЦИК и ОИК действат през целия мандат на изборните органи, чиито избор организират, СИК действа само за произвеждане на конкретните избори. Общинските избирателни комисии са 265, колкото е и броят на общините. Секционните избирателни комисии се конституират за

¹ Пиер Пол Роайе-Колар е френски държавник, юрист и философ, лидер на доктринерите по време на Реставрацията на Бурбоните.

² Друмева, Е. Конституционно право. София, Сиела, 2013, с. 287.

всички видове избори, по правилата предвидени в ИК. Избирателните комисии се явяват основните органи, които участват в изборния процес, упражнявайки своите властнически правомощия³. Чрез своите актове, действия и бездействия, избирателните комисии влияят на изборния процес, а резултатът от този процес рефлектира пряко върху живота на българските граждани. Затова статутът, съставът и правомощията на тези административни органи трябва да бъдат обект на постоянен критичен анализ от страна на правната наука и на цялото общество. Сред общите положения за трите вида избирателни комисии, законодателят е приел, че е недопустимо съвместяване на качеството член на избирателна комисия със заемането на длъжности, които упражняват контрол върху дейността на съответната комисия. Членовете на трите вида избирателни комисии, които имат правомощия по отношение на местните избори, имат право на неплатен служебен отпуск, във връзка с изпълнението на задълженията си като членове на съответната избирателна комисия, имат право на възнаграждение за работата си в съответната избирателна комисия и при изпълнение на функциите си, са длъжностни лица по смисъла на Наказателния кодекс. На членовете на всеки вид избирателна комисия е забранено да провеждат предизборна агитация. Друго общо правило за трите вида избирателни комисии е, че заседанията им са законни, когато в тях участват повече от половината им членове и че за вземането на решения е необходимо мнозинство от 2/3 от присъстващите⁴.

Централната избирателна комисия е постоянно действащ⁵ независим държавен орган, който провежда всички видове избори, като включително изпълнява функциите на Централна комисия за провеждане на нацио-

нален референдум и на Централна комисия за местните референдуми. Основните принципи, които спазва ЦИК при осъществяване на своите правомощия, са върховенство на закона, равнопоставеност на членовете, публичност и прозрачност. Комисията е колективен орган, като съставът и е определен в Изборния кодекс. Според сега действащото законодателство ЦИК се състои от 15 членове, сред които са председателят, заместник-председателите, секретарят и членове, които се предлагат от парламентарно представените партии и коалиции. ЦИК се назначава с указ на президента на републиката след провеждане на публични консултации и след процедура, определена от него, въз основа на предложенията на парламентарно представените партии и коалиции. След като членовете на ЦИК веднъж са назначени в състава и, те се откъсват от зависимостта на своите партийни предложители и се превръщат в членове на независим и неутрален централен орган, който е отговорен за цялостното произвеждане на изборите. Без такова „откъсване“ ЦИК не може да осъществява възложените и функции⁶. Предложенията на партиите и коалициите се публикуват на интернет сайта на президентската администрация. При издаването на указа президентът действа в условията на обвързана компетентност, но ако между парламентарно представените партии и коалиции не се постигне съгласие по отношение на това кой да е председател на ЦИК и кои да са заместник-председателите и секретарят, считам, че трябва да се приема, застъпеното в теорията виждане⁷, че тогава президентът ще действа при оперативна самостоятелност и сам ще избере, от лицата предложени от партиите и коалиции, кой какъв ръководен пост в ЦИК ще заеме, при спазването на законовите изисквания. При оп-

³ Ламбева, М. Избирателните комисии преди и след приемане на Изборния кодекс – кратък преглед на законодателната уредба за периода 1989 г. – 2021 г., - Във Сб. научни изследвания от Юбилейна международна научна конференция на тема Развитие на съвременното право – между установени традиции и желаната бъдеща реалност, том 2, УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2023, стр. 453

⁴ Друмева, Е. Конституционно право...с. 288.

⁵ Положително може да бъде оценено това законодателно решение възприето за първи път в България с приемането на първия Изборен кодекс през 2011 г. и е възприето и в сега действащия Изборен кодекс, приет през 2014 г.

⁶ Решение на КС № 4 от 2011 г., обн. в ДВ, бр. 36/2011 г.

⁷ Ламбева, М. Избирателните комисии преди и след приемане на Изборния кодекс – кратък преглед на законодателната уредба за периода 1989 г. – 2021 г. В: Сб. научни изследвания от

ределянето на председател, заместник-председатели и секретар, трябва да бъде спазено изискването на закона, че те не могат да бъдат предложени от една и съща парламентарно представена партия или коалиция. Чл. 46, ал. 6 от ИК дава възможност неправителствени организации да изготвят предложения до парламентарно представените партии и коалиции за назначаване за членове на ЦИК. Това законодателно решение може да бъде оценено положително, защото засилва участието на гражданското общество в изборния процес. Когато парламентарно представената партия или коалиция направи такова предложение, това обстоятелство трябва да бъде изрично посочено в самото предложение. Разпределението на местата в ЦИК между предложените от парламентарно представените партии и коалиции лица, се осъществява чрез метода на най-големия остатък и при запазване на съотношението между политическите сили. Изборният кодекс, с цел да се гарантира политическият плурализъм, провъзгласен в Конституцията, не допуска една партия или коалиция да има мнозинство в ЦИК. Дейността на ЦИК се подпомага от нейната администрация. ЦИК е съставена от назначените с указ на президента нейни членове, като мандатът на комисията е 5 години. ЦИК при осъществяване на своите правомощия приема решения, за приемането на които е необходимо мнозинство от две трети, като гласуването се извършва поименно. Заседанията на ЦИК са с висока степен на публичност и на тях могат да присъстват редица правни субекти – застъпници, представители на партии, коалиции и инициативни комитети, наблюдатели, членове на Обществения съвет към ЦИК и представители на медиите, още повече присъстващите имат правната възможност да изразяват становища, мнения и възражения.

Важна гаранция за прозрачността при работата ЦИК е публичността на всички нейни заседания, която се осъществява посредством предаването на заседанията и на работните заседания на живо на интернет страницата на Комисията. След приключването на съответ-

ното заседание или работно заседание ЦИК е длъжна да публикува видеозаписа от него незабавно, като с него се публикува и дневния му ред, както и времеви индекс, позволяващ визуализиране на видеозаписа по части съобразно точките от дневния ред. Именно на интернет страницата на ЦИК се публикуват незабавно нейните решения, пълните стенографски протоколи от заседанията, включително от работните заседания, методическите указания, предварителните и окончателните резултати от изборите, включително и резултатите от гласуването с машини и от гласуването с хартиени бюлетини след обобщаването им по райони. На интернет страницата на ЦИК се публикуват също така сканираните и получените по електронен път протоколи на СИК, РИК и ОИК, както и други документи и данни, когато е предвидено в закон.

Участието на активното гражданско общество в работата на ЦИК се осигурява от Обществения съвет, който съществува по силата на чл. 55 от ИК. В него влизат представители на българските неправителствени организации, чиято дейност е свързана с наблюдаването, осигуряването на прозрачност, демократичност и честност в изборите. Общественият съвет сам приема правилата за своята организация на работа, състав и функции, като същите подлежат на одобрение от ЦИК. Основната задача на Обществения съвет е да подпомага работата на ЦИК.

Към ЦИК са създадени две важни звена, които я подпомагат за законосъобразното осъществяване на нейните правомощия. Поради сложността на изборния процес и необходимостта да се гарантира законосъобразното му провеждане, към ЦИК съществува Обучително звено. Задачата на това звено е да организира и провежда обучението на членовете на изборителните комисии. ЦИК приема правила относно състава, начина и формирането на звеното. Изрично ИК предвижда, че за обучението на членовете на изборителните комисии извън страната, може да се предвиди и дистанционна форма на обучение. По аргумент на противното обученията на изборителните

комисии в страната задължително трябва да се провеждат присъствено. Това законодателно решение може да бъде оценено положително, поради спецификата на изборния процес в България и необходимостта, все още, избирателите физически да посетят избирателна секция за да осъществяват своето активно избирателно право.

Другото звено, създадено да подпомага дейността на ЦИК е Звеното за управление на машинното гласуване. Основната му задача е да подпомага комисията при вземането на решения относно машинното гласуване и неговото координиране. ЦИК приема нарочни правила за дейността и на това звено.

Правомощията на ЦИК, които са изброени неизчерпателно в чл. 57 от ИК, могат да бъдат разделени на две групи – контролни правомощия и организационни правомощия. Сред основните контролни правомощия са упражняването на контрол по прилагането на ИК и свързаните с него нормативни актове. Упражняването на контрол спрямо РИК, ОИК и СИК. Контролира провеждането на предизборната кампания от доставчиците на медийни услуги с национален обхват⁸. Сред основните организационни правомощия са осъществяването на методическото ръководство прямо РИК, ОИК и СИК, чрез издаването на методически указания за тяхната работа. Конституира със свое решение РИК и ОИК, както и СИК извън страната, като в случай, че РИК или ОИК не са назначали в законоустановения срок СИК в страната, това прави ЦИК. Води редица публични регистри – на избирателите, на партиите и коалициите при всички видове избори, инициативните комитети при избори за президент и вицепрезидент и за членове на Европейския парламент от Република България, на кандидатите, на наблюдателите, на социологическите агенции и др. Определя условията и реда за провеждането на предизборната кампания и на социологическите проучвания. Чл. 402 от ИК предвиж-

да специални правомощия на ЦИК при произвеждането на местни избори, сред които са осъществяването на контрол върху регистрацията на партиите, коалициите, инициативните комитети и кандидатите в ОИК. ЦИК е компетентният орган да констатира и да обяви за недействителна регистрацията на кандидат, който не отговаря на изискванията на ИК. При местните избори ЦИК организира и провежда чрез средствата за масово осведомяване или по друг подходящ начин разяснителна кампания относно условията, при които граждани на друга държава членка на ЕС, могат да избират общински съветници и кметове и могат да бъдат избирани за общински съветници. Разяснителната кампания трябва да започне не по-късно от 15 дни преди изтичането на съответния срок, от който произтичат правата и задълженията на гражданите на друга държава-членка на ЕС, във връзка с местните избори. При поискване от компетентните органи на друга държава-членка на ЕС, ЦИК извършва проверка на обстоятелствата декларирани от българските граждани пред съответната държава, като изпраща информацията в срок до 5 работни от получаването на искането. В предвидените от закона случаи ЦИК предлага на президента на републиката да насрочи избори за общински съветници и/или кметове.

Решенията на ЦИК, които представляват административни актове, подлежат на съдебен контрол по отношение на тяхната законосъобразност пред Върховния административен съд или пред съответния административен съд. В ИК е възприета особеност, спрямо някои решения на ЦИК, като в някои хипотези законът предвижда за контрола съкратени срокове⁹.

Общинските избирателни комисии се назначават от ЦИК не по-късно от 50 дни преди произвеждането на местните избори и съгласно чл. 77, ал. 1 действа до назначаването на ОИК за следващите местни избори. Тази уредба се припокрива с нормите на отменения

⁸ Този вид контрол се осъществява в координация със Съвета за електронни медии (СЕМ), въз основа на сключено споразумение между ЦИК и СЕМ. При установяване на нарушение от медиен доставчик, който не е с национален обхват, информацията от мониторинга се препраща на компетентната избирателна комисия.

⁹ Решение на КС № 4 от 2011 г., обн. в ДВ, бр. 36/ 2011 г.

Закон за местните избори¹⁰. Назначаването на ОИК се предхожда от провеждането на публични консултации при кмета на съответната община. В консултациите участват парламентарно представените партии и коалиции, като ИК допуска в тях да участват и непредставени в НС партии и коалиции. При консултациите партиите и коалициите представят писмено предложение за състава на ОИК и след приключването им се съставя протокол. Ако не се постигне съгласие между участващите в консултациите партии и коалиции, кметът на общината изпраща всички относими документи на ЦИК. Когато се постигне съгласие между участниците в консултациите, кметът на общината изпраща в ЦИК писмено предложение за състава на ОИК. Ако кметът на общината не изпрати предложението за състава на ОИК, до 55 дни преди изборите за общински съветници и кметове, задължението за изпращане на това предложение преминава върху областния управител, който трябва да направи това до 52 дни преди изборния ден. При постигнато съгласие ЦИК назначава ОИК в състава предложен от кмета на общината, респективно в състав предложен от областния управител. При липса на съгласие ЦИК назначава ОИК измежду лицата предложени от партиите и коалициите.

В състава на ОИК влизат председател, заместник-председател, секретар и членове. И при ОИК, както при ЦИК, важат ограниченията, една парламентарно представена партия или коалиция да има мнозинство в комисията, както и председател, заместник-председател и секретар да са от една и съща партия или коалиция. Представителите на партиите и коалициите, които са парламентарно представени, предлагат членовете на ОИК според броя на изборителните секции на територията на съответната община. Съответно ОИК, в зависимост от броя на изборителните секции в общината, може да бъде в състав до 11 членове в общини до 150 изборителни секции, 13-членна е ОИК в общините, които са с над 150 изборителни секции, в големите градове, с ра-

йонно деление ОИК е от 27 членове, а ОИК за Столична община е от 39 членове. Членовете на ОИК са длъжностни лица по смисъла на Наказателния кодекс.

Конкретните правомощия на ОИК са изброени в чл. 87 от ИК. Тези правомощия, подобно на правомощията на ЦИК, могат да се разделят на контролни и организационни. ОИК може да се определи за основният орган, който организира изборите за общински съветници и кметове. Сред контролните и правомощия са осъществяването на контрол по отношение на дейността на назначените от нея СИК, контрол по отношение на своевременното и правилно образуване на изборните секции в съответния район, контрол по отношение на своевременното обявяване на изборителните списъци. Сред най-важните правомощия на ОИК е да регистрира и обявява кандидатските листи на партиите, коалициите и инициативните комитети и да установи и обяви резултатите от гласуването в изборния район до 48 часа от приключването на изборния ден, както и да състави протокол за това и да издаде удостоверения на избраните общински съветници и кметове.

Решенията на ОИК могат да се оспорват в три дневен срок от обявяването им пред ЦИК, която се произнася също в три дневен срок. Решения на ОИК, потвърдени от ЦИК, подлежат на оспорване по реда на чл. 98, ал. 2 от АПК пред тричленен състав на административния съд по местонахождението на съответната ОИК. При оспорването на решение на ОИК пред ЦИК е налице оспорване на административен акт по административен ред пред непосредствено по-горестоящия административен орган. Решенията на ЦИК, с които отменя решения на ОИК и с които решава спора по същество подлежат на оспорване пред ВАС. При оспорването на решенията на ОИК пред ЦИК, ЦИК разкрива белезите на горестоящ административен орган спрямо ОИК, което се потвърждава и от това, че ЦИК пряко назначава ОИК, влияе върху нейния

¹⁰ Ламбева, М. Изборителните комисии преди и след приемане на Изборния кодекс – кратък преглед на законодателната уредба за периода 1989 г. – 2021 г., - Във Сб. научни изследвания от Юбилейна международна научна конференция на тема Развитие на съвременното право – между установени традиции и желаната бъдеща реалност, том 2, УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2023, с. 453

състав и определя размера на възнаграждението на персоналния и състав¹¹.

Секционните изборителни комисии се назначават *ad hoc* за конкретните избори¹² и имат пълномощия до приключване на съответния вид избори, предаването на изборните книжа и материали в ОИК и общинската администрация и поставянето на видно място пред секцията на копие от подписания протокол по чл. 282, ал. 6 или чл. 441, ал. 6 и на подписаната разписка с числовите данни от съответния протокол. В теорията правилно е отбелязано, че това са комисии, „които стоят най-близо до изборителите“¹³. Именно пред СИК се развива същинският изборен процес – изборителният корпус упражнява своето активно изборително право. Има два вида СИК – такива, които функционират в страната при всички видове избори и СИК и СИК извън страната, които се назначават от ЦИК при произвеждането на избори за президент и вицепрезидент, за народни представители или за членове на Европейския парламент от Република България. В настоящата статия предмет са само СИК в страната, които участват в произвеждането на местните избори, затова няма да се разглежда статутът, съставът и правомощията на СИК извън страната.

ОИК назначава СИК за всяка изборителна секция, не по-късно от 25 дни преди изборния ден. Назначаването на ОИК се предхожда от провеждането на публични консултации. Когато не е постигнато съгласие на публичните консултации, ОИК назначава СИК по направените предложения от партиите и коалициите, а когато ОИК не е назначил СИК в определения от ИК срок, назначаването им се прави от ЦИК. В състава на СИК влизат председател, заместник-председател, секретар и членове. И тук важат правилата, че никоя партия или коалиция не може да има мнозинство в комисията и че не може представителите от една и съща партия или коалиция да заемат позициите на председател, заместник-председател или секретар. Броят на членовете на СИК, включително председател, замест-

ник-председател и секретар, варира в зависимост от броя на изборителите в конкретната изборителна секция. В секциите, където броят на изборителите е до 500, броят на членовете на СИК е минимум 5 души и максимум 7 души. В секциите, които имат над 500 изборители, СИК има до 9 души, но не по-малко от 5. При назначаването на членовете и ръководството на комисията се запазва съотношението между парламентарно представените партии и коалиции, като се прилага методът на най-големия остатък. Всяка парламентарно представена партия или коалиция има право на минимум един член от състава на СИК. Съгласно чл. 95 от ИК за член на СИК може да бъде назначено лице, което има право да гласува в съответния вид избори и владее български език.

Както беше отбелязано, същинският изборен процес се осъществява с прякото участие именно на СИК. Правомощията на СИК, за разлика от ЦИК и ОИК, са основно организационни такива. Разбира се СИК е компетентна да прилага ИК кодекс и свързаните с него нормативни актове в изборното помещение и в района на изборителната секция. СИК съдейства за подреждането на изборното помещение, според изискванията на кодекса и с оглед осигуряване на достъп до гласуване на лица с увредено зрение или със затруднения в придвижването. СИК има задължението да осигури свободното и спокойното протичане на изборния ден в съответната секция.

Сред най-отговорните задължения на този вид изборителна комисия е да преброи гласовете за кандидатските листи, включително отбелязаните преференции, при всички видове избори, след приключването на изборния ден, и да състави протокол за това. Протоколът, за резултатите от изборите за общински съветници и кметове, трябва да бъде предаден на ОИК в срок до 24 часа след края на изборния ден.

Друго важно правомощие на СИК е да разглежда всички жалби и сигнали за нарушения в изборния процес в съответствие с пра-

¹¹ Ламбева, М. Относно някои специфики при обжалване на актове на Общинската изборителна комисия. *De jure*, том 2, 2020, с. 156.

¹² При местни избори СИК в страната се назначава от ОИК, при останалите видове избори се назначават от Районната изборителна комисия (РИК).

¹³ Друмева, Е. Цит. съч., с. 290.

вомощията си, като се произнася с решение по тях незабавно или най-късно преди края на изборния ден. Решението на СИК се съобщава веднага на жалбоподателя или подалия сигнала. При откриване на изборния ден, отделните дейности, се разпределят между членовете на СИК с писмено решение. Интересно решение, че ИК разглежда председателя на СИК, като самостоятелен орган, защото съгласно чл. 100, ал. 4 от ИК именно неговите указания са задължителни за всички граждани в изборното помещение. Потвърждение на това, че законодателят разглежда председателя на СИК като отделен орган намираме и във възможността неговите указания да бъдат отменени или изменени с решения на СИК. СИК може с писмено решение да не допусне избиращ до гласуване, това решение се връчва на недопуснатия гласоподавател и подлежи на оспорване пред ОИК, при местни избори.

Изборното законодателство е често изменяно, като промените не винаги водят до по-добра организация и доверие в изборния процес. Въпреки това смятам, че заслужава подкрепа виждането на проф. Пламен Киров, който определя, че честите изменения в изборното законодателство се дължи на стремежа да се рационализира моделът на нашата избирателна система, като се подобрят отделни нейни елементи и същевременно се отстранят дефектите ѝ¹⁴. Считам, че законодателят следва да прави промени в изборното законодателство само при установяване, че дадена избирателна процедура или правило трайно показва дефекти, а не да се изменят процедури, които не са имали времето да „разкрият“ своите недостатъци или пък своята полезност за демокрацията в България.

БИБЛИОГРАФИЯ/REFERENCES

Друмева, Е. Конституционно право. София, Сиела, 2013 // **Drumeva, E.** Konstitutsionno pravo. Sofia, Siela, 2013.

Ламбева, М. Избирателните комисии преди и след приемане на Изборния кодекс – кратък преглед на законодателната уредба за периода 1989 г. – 2021 г., – Във Сб. научни изследвания от Юбилейна международна научна конференция на тема Развитие на съвременното право – между установени традиции и желаната бъдеща реалност, том 2, УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2023 // **Lambeva, M.** Izbiratelnye komisii predi i sled priemane na Izbornia kodeks – kratak pregled na zakonodatelnata uredba za perioda 1989 g. – 2021 g., – Vav Sb. nauchni izsledvania ot Yubileyna mezhduнародna nauchna konferentsia na tema Razvitie na savremennoto pravo – mezhdu ustanoveni traditsii i zhelanata badeshta realnost, tom 2, UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, 2023

Ламбева, М. Относно някои специфики при обжалване на актове на Общинската избирателна комисия. De jure, 2, 2020 // **Lambeva, M.** Otnosno nyakoi spetsifiki pri obzhalvane na aktove na Obshtinskata izbiratelna komisia. De jure, 2, 2020.

Киров, П. Рационализиране на българската избирателна система. В: Национални и европейски измерения на съвременния конституционализъм. София, УИ „Св. Климент Охридски“, 2010 // **Kirov, P.** Ratsionalizirane na balgarskata izbiratelna sistema. V: Natsionalni i evropeyski izmerenia na savremennia konstitutsionalizam. Sofia, UI „Sv. Kliment Ohridski“, 2010

Сивков, Ц. Административно право и административен процес. П., Издателски център МИ – Плевен, 2013 // **Sivkov, Ts.** Administrativno pravo i administrativen protses. P., Izdatelski tsentar MI – Pleven, 2013.

Стайнов, П., А. Ангелов. Административно право на НРБ. С., Държавно издателство „Наука и изкуство“, 1957. // **Staynov, P., A. Angelov.** Administrativno pravo na NRB. S., Darzhavno izdatelstvo „Nauka i izkustvo“, 1957.

Киров, П. Рационализиране на българската избирателна система; Национални и европейски измерения на съвременния конституционализъм, брой:1, 2010. // **Kirov, P.** Ratsionalizirane na balgarskata izbiratelna sistema; Natsionalni i evropeyski izmerenia na savremennia konstitutsionalizam, broy:1, 2010.

Киров, П. За задължителното избирателно право, DE JURE, том 8, брой: 1, 2017. // **Kirov, P.** Za zadalzhitelното izbiratelno pravo, DE JURE, tom 8, broy: 1, 2017.

¹⁴ Киров, П. Рационализиране на българската избирателна система. В: Национални и европейски измерения на съвременния конституционализъм. София, УИ „Св. Климент Охридски“, 2010, с. 45–64.